

Česká inšpirácia

Trh s učebnicami je v Česku neporovnateľne pestrejší ako ten náš. V rámci základnej školy je tu k dispozícii 928 rozmanitých učebníc a učebných textov, ktoré dostali schvaľovaciu doložku. Na ich vydávaní sa pritom podieľa 46 vydavateľstiev. Prečo je to tak?

Na Slovensku môžeme o podobných pomeroch naozaj len snívať: napríklad v piatom ročníku základnej školy si môžu české učiteľky a učitelia vybrať pre český jazyk z ôsmich rôznych učebníc.

Tento stav sa odvíja od liberálnejšej učebnicovej politiky, ktorá sa v Česku začala uplatňovať už v 90. rokoch. Zatiaľ čo slovenský trh s učebnicami ostal aj po roku 1989 prísne regulovaný, Česi vykročili cestou voľnejších pravidiel. Prejavilo sa to vznikom viacerých vydavateľstiev a produkciou množstva učebníc, keďže učebnicový trh je vzhľadom na počet potenciálnych zákazníkov pomerne príťažlivým priestorom na podnikanie.

Napriek tomu, že český učebnicový trh je oveľa liberálnejší ako náš, ani tu sa štát úplne nevzdal svojej kontrolnej funkcie. Deje sa tak prostredníctvom schvaľovacej doložky, ktorú udeľuje tamojšie ministerstvo školstva zvyčajne na 6 rokov. Túto doložku musí mať každá učebnica, aby sa mohla hradiť zo štátneho rozpočtu. Na jej udelenie je dôležitý súlad učebnice s cieľmi vzdelávania, s rámcovými vzdelávacími programami (u nás to označujeme ako štátny vzdelávací program) a s právnymi predpismi. Nutnou podmienkou na udelenie tejto doložky sú dva kladné odporúčajúce recenzné posudky, ktoré sa musia spracovať na základe presne vymedzených kritérií. V českých školách sa však okrem učebníc, ktoré majú platnú schvaľovaciu doložku, môžu používať aj učebnice bez nej. Podmienkou je, aby neboli v rozpore s cieľmi vzdelávania, so štátnym kurikulumom ani s platnou legislatívou a aby svojou štruktúrou a obsahom vyhovovali pedagogickým zásadám vzdelávania. Na tieto učebnice sa však nevzťahuje štátna dotácia. Za výber učebníc zodpovedá riaditeľka alebo riaditeľ školy, čiže vhodné učebnice si prakticky vyberajú učiteľky a učitelia sami.

Viacere české výskumy však dokazujú, že aj napriek širokej ponuke učebníc veľká časť učiteliek a učiteľov naďalej používa staršie učebnice, prípadne učebnice z produkcie vydavateľstva SPN. Menej sa používajú novšie učebnice a učebnice, ktoré sa zameriavajú na alternatívne spôsoby vzdelávania. Iné výskumy zase upozorňujú na nízku kvalitu niektorých učebníc (neprimeranosť veku, množstvo faktografických informácií, málo ilustrácií a podobne). Absenciu experimentálneho overovania učebníc dokonca niektorí odborníci označujú za rovnaké riziko ako v prípade používania klinicky neoverených liekov.

Napriek spomínaným výhradám však nikto nespochybňuje užitočnosť pestrého trhu s učebnicami. V tomto smere by mohlo byť pre nás české riešenie inšpiráciou. Z hľadiska zabezpečenia kvality učebnicového trhu je však nevyhnutné investovať aj do prípravy rozhodujúcich aktérov systému, teda učiteliek a učiteľov.

Autor je spolupracovník inštitútu INEKO

.michal Rehůš